

Sammendrag

Universell utforming og brukermedvirkning i transportsektoren - en casestudie

*TOI rapport 1570/2017
Forfattere: Eva-Gurine Skartland, Kåre H Skollerud
Oslo 2017, 32 sider*

Denne rapporten ser på roller og påvirkningsmuligheter funksjonshemmede har som brukermedvirkere i utbyggingsprosjekter. Studien tar utgangspunkt i tre utbyggingsprosjekter innenfor transportsektoren, alle med offentlige myndigheter som utbygger. Fokus har vært rettet mot medvirkningsprosessene og mulig suksesskriterier og kontraproduktive mekanismer i forhold til disse prosessene. Empirien bygger på intervjuer med representanter for de funksjonshemmedes interesseorganisasjoner, representanter for utbyggerne og brukermedvirkerne. Alle de ulike kategoriene aktører oppfattet medvirkningsprosessen som konstruktiv og et nyttig element i planleggingen av prosjektet. Prosessene var kjennetegnet av en stor grad av samarbeidsvilje og et tilsvarende lavt konfliktnivået. Dette gjelder også kostnadssiden ved løsningene.

Rapporten ser på hvordan brukermedvirkningsprosesser foregår i tre utvalgte case. Alle casene omfatter utbygging av infrastruktur innenfor samferdselssektoren, hvorav to, utbyggingen av nytt terminalbygg på Oslo Lufthavn, Gardermoen og ombygging og utvidelse av Trondheim Lufthavn Værnes kan klassifiseres som store prosjekter på nasjonalt nivå. Det tredje caset, utbygging av Lørenskog bussterminal, var derimot lokalt forankret i utviklingen av det lokale senteret. Alle casene var valgt ut med bakgrunn i de funksjonshemmedes kjennskap til dem og skulle representere prosjekter med stor informativ verdi.

I rapportens første del tematiseres noen idéer om universell utforming slik den kommer til uttrykk i politiske dokumenter. Universell utforming blir så behandlet i forhold til den plass de har i offentlige regulerings- og planprosesser. Også brukermedvirkning bli diskutert i forhold til disse prosessene før medvirkning generelt blir diskutert i forhold til den konkrete planprosessens ulike ledd.

Rapportens annen del bygger på intervjuer av ulike aktører i alle de tre casene og presenterer erfaringer og synspunkter som ble uttrykt i intervjuene som ble gjennomført. Denne delen starter imidlertid med å presentere interesseorganisasjonenes holdninger til brukermedvirkning i utbyggingsprosjekter. Intervjuede organisasjoner er paraplyorganisasjonene Funksjonshemmedes Fellesorganisasjon (FFO) og Norges Handikapforbund (NHF). Dessuten ble representanter fra noen organisasjoner knyttet til spesielle funksjonshemninger intervjuet, konkret Dysleksi Norge, Hørselshemmedes Landsforening (HLF), Norges Astma- og Allergiforbund (NAAF), Norges Blindeforbund (NBF) og Norges Døveforbund (NDF).

Fra organisasjonene side blir det lagt vekt på brukermedvirkernes behov for kompetanse, at brukermedvirkerne kommer inn tidlig i prosjektets utviklingsfase mens færrest mulig føringer ligger fast og at rekrutteringsprosesser bør skje på mer organiserte måter enn de til dels gjør i dag. Selv om organisasjonene mente at det i de tre casene som utgjør hoveddelen av empirien i denne studien fantes flere kilder til interessemotsetninger mellom de krav og ønsker som fulgte av ulike funksjonshemninger, uttrykte alle at det for dem som brukerdeltakere var viktig å finne løsninger som var gode for alle. Enkelte av representantene for organisasjonene var bekymret for den manglende erfaringskunnskapen

brukerrepresentantene kunne ha når det gjelder andre funksjonshemninger. De opplevde at det å skulle representere alle kunne være vanskelig og kanskje oppleves som en belastning. Slik organisasjonene så det ble muligheten til å følge opp sin rolle som brukermedvirker også utfordret gjennom andre sider ved kunnskapstilfanget, blant annet ble det lagt vekt på at kunnskapstilfanget kunne bli utfordret gjennom måten sakkunnskapen ble formidlet internt i prosjektene. Enkelte organisasjoner la i den forbindelse vekt på at brukermedvirkerne skulle representere deres praktiske kunnskap som bruker og at kunnskap om tekniske detaljer var av mindre betydning.

Rapporten formidler så brukermedvirkernes erfaringer og synspunkter gjort i de tre konkrete casene som danner grunnlaget for den empiriske kunnskapen. Beskrivelsene fra de ulike casene er ganske like i den betydningen at de vektlegger mange av de samme momentene. Disse momentene er i stor grad i overensstemmelse med den kunnskap og de synspunkter som ble formidlet fra organisasjonenes representanter, blant annet problemene knyttet til det å skulle representere andre funksjonshemninger. Dette kan ha sin årsak i at organisasjonenes representanter selv er, eller forholdsvis nylig har vært, brukermedvirkere. Denne situasjonen kan også forårsake at det en ganske tett forbindelse mellom organisasjonenes politikk på området og de praktiske erfaringene som blir gjort i brukermedvirkerrollen.

I rapportens siste del blir de praktiske erfaringene sammenstilt og diskutert i forhold til organisasjonenes holdninger og til organiseringen av brukermedvirkernes rolle i prosjektene. Diskusjonen tar utgangspunkt i de seks hovedtemaene som kom frem i brukermedvirkernes fortellinger om brukermedvirkingsarbeidet i de konkrete prosjektene og deres refleksjoner over egen rolle der. Disse punktene er; betydningen av rekrutteringstidspunktet; strategien bak rekrutteringsarbeidet; brukermedvirkningens faktiske betydning for valg av universelle utformingsløsninger; muligheten for å få til kunnskapsoverføring mellom brukermedvirkere og prosjektledelse (prosjekteiere); betydningen av kompetanse og hvilken type kompetanse og i hvilken grad ulike typer kompetanse skal vektlegges av brukermedvirkere.

Rapporten avslutter med en generell påpeking av at de ulike representantene som har blitt intervjuet, prosjektledere, organisasjonsrepresentanter og brukermedvirkere, har en positiv holdning til, og i all hovedsak ser nytten av brukermedvirkernes medvirkning i prosjektene. «Samarbeid for best mulige løsninger» kan stå som et hovedbilde på hvordan arbeidet i casene våre blir beskrevet. Til tross for denne positive auraen blir det i fortellingene fremholdt at det eksisterer ulike problemfelt i arbeidet, blant annet knyttet til personlig ansvar og hvilken rolle man skal ha i prosessen. I forlengelse av dette blir det pekt på at det kan være behov for å utarbeide en tydeligere plattform for brukermedvirkingsarbeidet i forbindelse med arbeidet for gode universelle utformingsløsninger.